

Zbornik sudske prakse

**Predmet T-286/09
(objavljeni ulomci)**

**Intel Corp.
protiv
Europske komisije**

„Tržišno natjecanje – Zloraba vladajućeg položaja – Tržište mikroprocesora – Odluka kojom je utvrđena povreda članka 82. UEZ-a i članka 54. Sporazuma o EGP-u – Rabati za vjernost – , Neprikrivena’ ograničenja – Kvalificiranje prakse kao zlorabe – Analiza jednako učinkovitoga konkurenta – Međunarodna nadležnost Komisije – Izvođenje dokaza kao obveza Komisije – Ograničenja – Prava obrane – Načelo dobre uprave – Cjelokupna strategija – Novčane kazne – Jedinствена i kontinuirana povreda – Smjernice o metodi za utvrđivanje novčanih kazni iz 2006.“

Sažetak – Presuda Općeg suda (sedmo prošireno vijeće) od 12. lipnja 2014.

- Sudski postupak – Akt kojim se pokreće postupak – Formalni zahtjevi – Dokumenti priloženi tužbi – Opsežnost dokaznih elemenata ili dokumenata – Djelomično podnošenje u obliku izvadaka – Dopuštenost – Obveza podnošenja cjelovitog dokumenta tajništvu – Opseg – Nepoštovanje – Mogućnost otklanjanja povrede*
(čl. 21. Statuta Suda; čl. 43. st. 5. Poslovnika Općeg suda)
- Temeljna prava – Pretpostavka nedužnosti – Postupak iz područja tržišnog natjecanja – Primjenjivost*
(čl. 6. st. 2. UEU-a; čl. 82. UEZ-a; čl. 47. i čl. 48. st. 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima)
- Tržišno natjecanje – Upravni postupak – Odluka Komisije kojom se utvrđuje povreda – Dokazno sredstvo – Oslanjanje na skup indicija – Primjenjivost na postupak u području zlorabe vladajućeg položaja*
(čl. 81. i 82. UEZ-a; Uredba Vijeća br. 1/2003)
- Tržišno natjecanje – Upravni postupak – Odluka Komisije kojom se utvrđuje povreda – Dokazno sredstvo – Oslanjanje na skup indicija – Traženi stupanj dokazne snage svake pojedine indicije – Obveze koje u području dokazivanja ima poduzetnik koji osporava postojanje povrede*
(čl. 81. i 82. UEZ-a; čl. 2. Uredbe Vijeća br. 1/2003)
- Vladajući položaj – Odobravanje rabata od strane poduzetnika u vladajućem položaju – Tri vrste rabata – Količinski rabati – Rabati za isključivost ili za vjernost – Rabati s mogućim učinkom pridobivanja vjernosti – Zlorabni karakter – Kriteriji za ocjenu*
(čl. 82. UEZ-a)

6. *Vladajući položaj – Zloporaba – Rabati za isključivost ili za vjernost – Zloporabni karakter svojstven tom sustavu rabata – Mogućnost ograničavanja tržišnog natjecanja i učinak istiskivanja – Uloga nezaobilaznog poslovnog partnera – Ocjena – Obveza analiziranja okolnosti predmetnog slučaja – Nepostojanje – Okolnosti koje nisu relevantne*

(čl. 82. UEZ-a)

7. *Vladajući položaj – Zloporaba – Rabati za isključivost ili za vjernost – Zloporabni karakter svojstven tom sustavu rabata – Mogućnost ograničavanja tržišnog natjecanja i učinak istiskivanja – Analiza jednako učinkovitoga konkurenta*

(čl. 82. UEZ-a)

8. *Vladajući položaj – Zloporaba – Neprikrivena ograničenja – Odobravanje plaćanja u zamjenu za ograničenja nametnuta stavljanju na tržište proizvoda konkurenta – Zloporabni karakter s obzirom na cilj – Mogućnost ograničavanja tržišnog natjecanja*

(čl. 82. UEZ-a)

9. *Tržišno natjecanje – Pravila Unije – Područje teritorijalne primjene – Nadležnost Komisije – Dopuštenost s obzirom na međunarodno javno pravo – Primjena ili određeni učinci protupravne prakse unutar EGP-a – Alternativni načini – Kriterij trenutnog, bitnog i predvidljivog učinka – Ocjena – Uzimanje u obzir primjene navedenih praksi od strane klijenta poduzetnika u vladajućem položaju – Dopuštenost*

(čl. 82. UEZ-a)

10. *Tržišno natjecanje – Upravni postupak – Obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku – Rok određen za podnošenje pisanih očitovanja – Zakašnjeli zahtjev za saslušanje – Prekluzija – Obveza odobravanja saslušanja – Nepostojanje*

(čl. 27. st. 1. i 2. te čl. 33. st. 1. t. (c) Uredbe Vijeća br. 1/2003; čl. 10. st. 2. i čl. 12. Uredbe Komisije br. 773/2004)

11. *Tržišno natjecanje – Upravni postupak – Poštovanje prava obrane – Pristup spisu – Predmet – Dokumenti korisni za obranu – Ocjena koja je samo Komisijina – Nedopuštenost – Obveza omogućavanja pristupa cjelovitom spisu – Opseg u pogledu internih ili povjerljivih dokumenata*

(čl. 27. st. 2. Uredbe Vijeća br. 1/2003; čl. 15. st. 2. Uredbe Komisije br. 773/2004)

12. *Tržišno natjecanje – Upravni postupak – Načelo dobre uprave – Obveza brižljivosti i nepristranosti – Obveza Komisije da na zahtjev poduzetnika obuhvaćenog istragom pribavi određene dokumente – Pretpostavke*

(čl. 41. st. 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima; Uredba Vijeća br. 1/2003; Uredba Komisije br. 773/2004)

13. *Vladajući položaj – Zloporaba – Rabati za isključivost ili za vjernost – Nepostojanje formalnog uvjeta isključive opskrbe – Dokazno sredstvo – Unutarnja predviđanja klijenta – Dopuštenost – Uvjet*

(čl. 82. UEZ-a; čl. 2. Uredbe Vijeća br. 1/2003)

14. *Tržišno natjecanje – Upravni postupak – Ovlašteni Komisije – Ovlaštenje za uzimanje iskaza – Izjave u vezi s predmetom istrage – Razlika između formalnog uzimanja izjava i neformalnih ispitivanja – Posljedice – Obveza bilježenja informacija koje se primaju tijekom ispitivanja odnosno telefonskih razgovora – Pretpostavke*
(čl. 41. Povelje Europske unije o temeljnim pravima; čl. 19. st. 1. Uredbe Vijeća br. 1/2003; čl. 3. st. 1. i 3. Uredbe Komisije br. 773/2004)
15. *Tržišno natjecanje – Upravni postupak – Odluka Komisije kojom se utvrđuje povreda – Zloporaba vladajućeg položaja – Dokazno sredstvo – Izjava trećeg poduzetnika, klijenta poduzetnika u vladajućem položaju – Dokazna vrijednost*
(čl. 81. i 82. UEZ-a; čl. 2. Uredbe Vijeća br. 1/2003)
16. *Tržišno natjecanje – Novčane kazne – Više povreda – Izricanje jedinstvene novčane kazne – Dopuštenost – Obveza Komisije da pojedinačno razmotri različite elemente zloporabe – Nepostojanje*
(čl. 23. st. 2. Uredbe Vijeća br. 1/2003; Obavijest Komisije 2006/C 210/02)
17. *Tržišno natjecanje – Novčane kazne – Iznos – Određivanje – Pravni okvir – Članak 23. stavci 2. i 3. Uredbe br. 1/2003 – Diskrecijsko pravo koje Komisiji daje navedeni članak – Uvođenje novih smjernica Komisije za izračun novčanih kazni – Povreda načela zakonitosti kazni i pravne sigurnosti – Nepostojanje*
(čl. 49. st. 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima; čl. 23. st. 2. i 3. Uredbe Vijeća br. 1/2003; Obavijest Komisije 2006/C 210/02)
18. *Tržišno natjecanje – Pravila Unije – Povrede – Povreda počinjena namjerno ili nepažnjom – Pojam – Poduzetnik u vladajućem položaju koji primjenjuje protupravne prakse koje se sastoje u odobravanju rabata za isključivost i neprikrivenih ograničenja – Uključenost*
(čl. 82. UEZ-a; čl. 23. st. 2. Uredbe Vijeća br. 1/2003)
19. *Pravo Europske unije – Načela – Pravo na učinkovitu sudsku zaštitu – Sudski nadzor odluka Komisije u području tržišnog natjecanja – Nadzor zakonitosti i neograničene nadležnosti u pogledu kako prava tako i činjenica – Povreda – Nepostojanje*
(čl. 261. i 263. UFEU-a; čl. 47. i čl. 52. st. 3. Povelje Europske unije o temeljnim pravima; čl. 31. Uredbe Vijeća br. 1/2003)
20. *Tržišno natjecanje – Novčane kazne – Iznos – Određivanje – Načelo jednakog postupanja – Praksa Komisije prilikom donošenja odluka – Indikativni karakter*
(čl. 23. st. 2. i 3. Uredbe Vijeća br. 1/2003)
21. *Tržišno natjecanje – Novčane kazne – Iznos – Određivanje – Mjerila – Težina povrede – Nepostojanje obvezujućeg ili konačnog popisa mjerila – Diskrecijski prostor kojim raspolaže Komisija – Uzimanje u obzir stvarnih učinaka povrede na tržište – Opseg*
(čl. 23. st. 2. i 3. Uredbe Vijeća br. 1/2003; t. 22. Obavijesti Komisije 2006/C 210/02)

1. Iz članka 43. stavka 5. Poslovnika Općeg suda proizlazi da se tajništvu podnosi cjelovit dokazni element ili dokument ili njegova cjelovita preslika ako su zbog opsežnosti dokaznih elemenata ili dokumenata aktu priloženi samo izvaci.

Suprotno tomu, navedenim se člankom ne zahtijeva da se tajništvu podnesu i svi ostali dokumenti na koje se poziva dokument priložen postupovnom aktu.

K tomu, iako spomenutu odredbu treba tumačiti na način da obvezuje stranke da tajništvu dostave cjelovitu verziju svih dokumenata čije su dijelove dostavili u prilogu postupovnom aktu, povreda te obveze u svakom je slučaju otklonjiva.

(t. 53., 55., 57.)

2. Vidjeti tekst odluke.

(t. 62., 63.)

3. Iako je potrebno da Komisija u okviru postupaka koji se tiču povreda pravila o tržišnom natjecanju ponudi precizne i usklađene dokaze na kojima će se temeljiti čvrsto uvjerenje o tome da je povreda počinjena, svaki od dokaza koje je Komisija podnijela ne mora nužno zadovoljiti te kriterije u odnosu na svaki element povrede. Dovoljno je da skup indicija na koje se institucija poziva, ocijenjenih zajedno, odgovara tom zahtjevu, kako je već presuđeno u pogledu primjene članka 81. UEZ-a. To se načelo primjenjuje i u predmetima koji se tiču primjene članka 82. UEZ-a.

(t. 64.)

4. Vidjeti tekst odluke.

(t. 65.-67., 542., 1525., 1528., 1529., 1547.)

5. U području tržišnog natjecanja, činjenica da poduzetnik koji uživa vladajući položaj na tržištu vezuje kupce – čak i na njihov zahtjev – obvezom ili obećanjem da će oni sve svoje potrebe ili njihov znatan dio zadovoljavati isključivo kod tog poduzetnika predstavlja zlorabu vladajućeg položaja u smislu članka 82. UEZ-a, bilo da je predmetna obveza ugovorena bez daljnjih uvjeta bilo da se njoj u zamjenu odobrava rabat. Isti je slučaj kada navedeni poduzetnik, bez vezivanja kupaca formalnom obvezom, primjenjuje, bilo na temelju ranijih sporazuma s tim kupcima bilo jednostrano, režim rabata za vjernost, to jest rabata vezanih uz okolnost da klijent – koliko god velik ili malen bio iznos njegovih kupnji – sve svoje potrebe ili njihov znatan dio zadovoljava kod poduzetnika u vladajućem položaju.

Kada je riječ o ocjeni o protupravnosti rabata koji odobrava poduzetnik u vladajućem položaju, valja razlikovati tri vrste rabata.

Kao prvo, sustavi količinskih rabata (rabata na količinu), vezani isključivo uz količinu proizvoda kupljenih od poduzetnika u vladajućem položaju, općenito se smatraju lišenima isključujućih učinaka zabranjenih člankom 82. UEZ-a. Ako povećanje količine isporučene robe prati niža cijena za dobavljača, potonji doista ima pravo pružiti klijentu pogodnost takvog sniženja u obliku povoljnije cijene. Količinski bi rabati, prema tome, trebali odražavati pomake u učinkovitosti i ekonomiji razmjera koje je ostvario poduzetnik u vladajućem položaju.

Kao drugo, postoje rabati čije je odobravanje uvjetovano time da klijent sve svoje potrebe ili znatan njihov dio zadovoljava kod poduzetnika u vladajućem položaju. Riječ je o „rabatima za vjernost u smislu sudske prakse u predmetu Hoffmann-La Roche“, drugim riječima o „rabatima za isključivost“. Ta vrsta rabata ne obuhvaća isključivo one rabate koji su uvjetovani 100%-tnom opskrbbom, nego i one vezane uz uvjet da klijent znatan dio svojih potreba zadovoljava kod poduzetnika u vladajućem

položaju. Takvi rabati za isključivost koje primjenjuje poduzetnik u vladajućem položaju nespojivi su s ciljem nenarušenog tržišnog natjecanja na zajedničkom tržištu jer ne počivaju – osim u iznimnim okolnostima – na gospodarskoj transakciji koja opravdava tu financijsku pogodnost, nego teže tomu da kupca liše mogućnosti izbora ili da mu je ograniče u pogledu izvora opskrbe i zapriječe ulazak na tržište drugim proizvođačima.

Kao treće, postoje ostali sustavi rabata kod kojih odobravanje financijske pogodnosti nije izravno uvjetovano isključivom ili gotovo isključivom opskrbom od poduzetnika u vladajućem položaju, nego mehanizam odobravanja rabata može također imati za učinak pridobivanje vjernosti. Ta vrsta rabata osobito obuhvaća sustave rabata koji ovise o ostvarenju pojedinačnih prodajnih ciljeva koji ne predstavljaju rabate za isključivost jer ne sadržavaju nikakvu klauzulu o isključivosti ili o zadovoljenju određenog dijela potreba kod poduzetnika u vladajućem položaju. Kako bi se ispitalo predstavlja li primjena takvog rabata zlorabu vladajućeg položaja, treba ocijeniti sve okolnosti slučaja, osobito kriterije i načine odobravanja rabata, te ispitati nastoji li se njime, pružajući pogodnost koja ne počiva ni na jednoj gospodarskoj transakciji koja je opravdava, lišiti kupca mogućnosti izbora ili mu je ograničiti u pogledu izvora opskrbe, zapriječiti konkurentima ulazak na tržište ili ojačati vladajući položaj narušavanjem tržišnog natjecanja.

6. U području tržišnog natjecanja, ocjena o protupravnosti rabata za isključivost ne ovisi o analizi okolnosti slučaja kojom bi se utvrdili mogući učinci istiskivanja.

Naime, iz sudske prakse proizlazi da je isključivo u slučaju treće vrste rabata potrebno ispitivati sve okolnosti slučaja, ali ne i u slučaju rabata za isključivost. Taj se pristup opravdava činjenicom da rabati za isključivost koje odobrava poduzetnik u vladajućem položaju zbog same svoje naravi mogu dovesti do ograničavanja tržišnog natjecanja.

Naime, rabatima za isključivost svojstvena je sposobnost obvezivanja klijenata poduzetnika u vladajućem položaju. Činjenica da poduzetnik u vladajućem položaju odobrava rabate u zamjenu za zadovoljavanje svih potreba klijenta ili njihovog znatnog dijela podrazumijeva da taj poduzetnik odobrava financijsku pogodnost kojom nastoji spriječiti da se klijenti opskrbljuju kod konkurentskih proizvođača. Stoga nije potrebno ispitivati okolnosti slučaja kako bi se utvrdilo je li taj rabat namijenjen sprečavanju opskrbe klijenata kod konkurenata. Do učinka istiskivanja ne dolazi samo onda kada je konkurentima onemogućen pristup tržištu, nego i onda kada je taj pristup otežan. Financijska pogodnost koju odobrava poduzetnik u vladajućem položaju kako bi potaknuo klijenta da se ne opskrbljuje kod njegovih konkurenata, u dijelu potražnje koji je obuhvaćen uvjetom isključive opskrbe, zbog svoje naravi može tim konkurentima otežati pristup tržištu. Postojanje takvog poticaja, međutim, ne ovisi o tome hoće li rabat doista biti smanjen ili ukinut u slučaju povrede uvjeta o isključivoj opskrbi kojemu je podvrgnut. Dovoljno je u tom pogledu da poduzetnik u vladajućem položaju kod klijenta stvori dojam da će to biti tako. Ono što je važno to su okolnosti koje klijent treba očekivati u trenutku u kojem je izvršio narudžbu, sukladno naznakama koje mu je dao poduzetnik u vladajućem položaju, a ne stvarna reakcija potonjeg na klijentovu odluku o promjeni izvora opskrbe.

S druge strane, snažnom vladajućem položaju, kakav uživa tužitelj, svojstveno je to da za dobar dio potražnje ne postoji odgovarajuća alternativa proizvodu koji isporučuje poduzetnik u vladajućem položaju. Dobavljač u vladajućem položaju je dakle u velikoj mjeri nezaobilazan poslovni partner. Iz položaja nezaobilaznog poslovnog partnera proizlazi da će klijenti u svakom slučaju zadovoljavati jedan dio svojih potreba kod poduzetnika u vladajućem položaju (nesporan dio). Konkurent poduzetnika u vladajućem položaju nije dakle u mogućnosti ravnopravno se natjecati za cjelovitu opskrbu klijenta, nego samo za dio potražnje koji prelazi nespornan dio (sporan dio). Sporan dio je, prema tome, onaj dio potreba klijenta koji se u referentnom razdoblju može realno prenijeti na konkurenta poduzetnika u vladajućem položaju. Rabat za isključivost koji odobrava poduzetnik u vladajućem položaju konkurentu otežava opskrbu klijenata tog poduzetnika njegovim proizvodima.

Naime, ako se klijent poduzetnika u vladajućem položaju opskrbljuje kod konkurenta ne poštujući uvjet potpune ili djelomične isključivosti, riskira gubitak ne samo rabata za one jedinice robe koje je kupio od konkurenta, nego i cjelokupnog rabata za isključivost.

Da bi konkurent poduzetnika u vladajućem položaju dao zanimljivu ponudu nije dovoljno da istakne pogodne uvjete za jedinice robe koje on sam može isporučiti klijentu, nego mu mora ponuditi i naknadu za gubitak rabata za isključivost. S ciljem davanja zanimljive ponude konkurent dakle mora za sporan dio dati rabat koji poduzetnik odobrava za sve ili znatan dio potreba klijenta, uključujući nespornan dio. Tako rabat za isključivost koji odobrava nezaobilazni poslovni partner strukturno otežava mogućnost da konkurent dade ponudu po zanimljivoj cijeni i, prema tome, da pristupi tržištu. Odobravanje rabata za isključivost omogućava poduzetniku u vladajućem položaju da svoju gospodarsku snagu u nespornom dijelu potražnje klijenta iskoristi kao polugu kojom si osigurava i sporan dio, otežavajući tako konkurentu da pristupi tržištu.

Uz postojanje takvog trgovačkog instrumenta nije potrebno analizirati stvarne učinke rabata na tržišno natjecanje niti dokazivati uzročnu vezu između praksi koje se stavljaju na teret i njihovih stvarnih učinaka na tržište.

Eventualna neznatnost dijelova tržišta na koje se odnose rabati za isključivost koje je odobrio poduzetnik u vladajućem položaju ne može isključiti mogućnost da su ti rabati nezakoniti, imajući u vidu to da se kriterij osjetljivosti ili prag *de minimis* ne uzimaju u obzir u svrhu primjene članka 82. UEZ-a. K tomu, klijenti koji se nalaze na blokiranom dijelu tržišta moraju imati mogućnost iskoristiti svaku moguću razinu konkurentnosti, dok se konkurenti moraju moći na čitavom tržištu, a ne samo na jednom njegovom dijelu, upustiti u tržišno natjecanje zasnovano na zaslugama. Poduzetnik u vladajućem položaju ne može stoga opravdati odobravanje rabata za isključivost pojedinim klijentima činjenicom da su konkurenti i dalje u mogućnosti opskrbljivati druge klijente. Isto tako, poduzetnik u vladajućem položaju ne može opravdati odobravanje rabata klijentu uz uvjet gotovo isključive opskrbe u određenom segmentu tržišta činjenicom da je taj klijent i dalje slobodan kod konkurenata zadovoljavati svoje potrebe u drugim segmentima.

(t. 80., 84.-86., 88., 91.-93., 103., 104., 116., 117., 132., 527.)

7. Gospodarska analiza mogućnosti da se rabatom s tržišta istisne konkurent jednako učinkovit kao poduzetnik u vladajućem položaju („as efficient competitor test“ ili „test AEC“) kao polaznu točku uzima okolnost prema kojoj jednako učinkovit konkurent, nastojeći privući sporan dio potražnje koji je do tada zadovoljavao poduzetnik u vladajućem položaju kao nezaobilazan poslovni partner, mora klijentu ponuditi naknadu za rabat za isključivost koji bi ovaj izgubio u slučaju kupnje manje količine robe od one definirane uvjetom isključive odnosno djelomično isključive opskrbe. Testom AEC nastoji se utvrditi može li konkurent koji je jednako učinkovit kao poduzetnik u vladajućem položaju, i snosi jednake troškove, i u takvom slučaju podmiriti svoje troškove.

Čak i kada je potrebno ocijeniti okolnosti slučaja kako bi se dokazali mogući protutržišni učinci rabata, nije nužno njihovo dokazivanje testom AEC. Tim se testom može provjeriti isključivo pretpostavka o onemogućenom pristupu tržištu, ali ne i odbaciti mogućnost da je pristup navedenom tržištu otežan. Sigurno je da negativan rezultat testa podrazumijeva da je jednako učinkovitim konkurentu s gospodarskog aspekta nemoguće osigurati si sporni dio potražnje klijenta. Naime, da bi klijentu ponudio naknadu za gubitak rabata za isključivost, navedeni je konkurent prisiljen prodavati svoje proizvode po cijeni koja mu ne omogućava ni da podmiri svoje troškove. Pozitivan rezultat testa, međutim, znači samo to da je jednako učinkovit konkurent u mogućnosti podmiriti te troškove. Ta okolnost, međutim, ne znači da učinak istiskivanja ne postoji. Naime, mehanizam rabatâ za isključivost, zbog svoje naravi, konkurentima poduzetnika u vladajućem položaju i dalje otežava pristup tržištu, čak i ako taj pristup gospodarski gledano nije nemoguć.

(t. 141., 146., 150.)

8. U području tržišnog natjecanja, prakse nazvane „neprikrivena ograničenja“, koje se sastoje u tome da se pod određenim uvjetima odobravaju plaćanja klijentima poduzetnika u vladajućem položaju kako bi potonji odgađali, otkazivali odnosno na različite načine ograničavali stavljanje na tržište proizvoda konkurenta, mogu tom konkurentu otežati pristup tržištu te nanijeti štetu konkurentskoj strukturi tog tržišta. Primjena svake od tih praksi predstavlja zlorabu vladajućeg položaja u smislu članka 82. UEZ-a.

Prije svega, do učinka istiskivanja ne dolazi samo onda kada je konkurentima onemogućen pristup tržištu, nego i onda kada je taj pristup otežan. Potom je, radi primjene članka 82. UEZ-a, moguće da dokazivanje protutržišnog cilja i dokazivanje protutržišnog učinka, prema potrebi, čine cjelinu. Ako se dokaže da je cilj postupanja poduzetnika u vladajućem položaju ograničiti tržišno natjecanje, to će postupanje moći imati i takav učinak. Poduzetnik u vladajućem položaju slijedi protutržišni cilj kada ciljano zaprečava stavljanje na tržište proizvoda opremljenih proizvodom određenoga konkurenta jer mu je jedini cilj koji time može imati nanošenje štete potonjem.

Naposljetku, valja naglasiti da je posebna odgovornost poduzetnika u vladajućem položaju suzdržati se od postupanja koje bi bilo strano tržišnom natjecanju zasnovanom na zaslugama i koje bi naštetilo učinkovitom i nenarušenom natjecanju na zajedničkom tržištu. Odobravanje plaćanja klijentima u zamjenu za ograničenja nametnuta stavljanju na tržište proizvoda opremljenih proizvodom konkurenta očito ne pripada tržišnom natjecanju zasnovanom na zaslugama.

Ocjena o protupravnosti neprikrivenog ograničenja ovisi samo o mogućnosti da se njime ograniči tržišno natjecanje, tako da nije potrebno dokazivati ni stvarne učinke na tržište ni postojanje uzročne veze.

(t. 198., 201.-207., 212.)

9. U području tržišnog natjecanja, za dokazivanje nadležnosti Komisije s obzirom na pravila međunarodnog javnog prava dostatno je utvrditi bilo određene učinke protupravnih praksi (to jest, trenutačne, bitne i predvidljive učinke) bilo primjenu tih praksi unutar Europskoga gospodarskog prostora (EGP). To su, prema tome, alternativni, a ne kumulativni načini dokazivanja.

Komisija nije obvezna dokazati postojanje stvarnih učinaka kako bi opravdala svoju nadležnost s obzirom na međunarodno javno pravo. Stoga se ne može prisiliti na pasivnost u slučaju postojanja prijetnje koja se nadvija nad učinkovito tržišno natjecanje na zajedničkom tržištu i može, prema tome, intervenirati i u slučajevima u kojima se takva prijetnja nije ili još uvijek nije realizirala.

Kako bi se ispitalo jesu li bitni učinci protupravnih praksi unutar Unije, nema mjesta odvojenom razmatranju različitih postupanja koja čine jednu jedinstvenu i kontinuiranu povredu. Naprotiv, dovoljno je da jedinstvena povreda, promatrana u svojoj ukupnosti, može imati bitne učinke. Naime, poduzetnicima se ne može dopustiti da izbjegnu primjenu pravila o tržišnom natjecanju kombinirajući više postupanja koja teže istom cilju i koja, promatrana odvojeno, ne mogu proizvesti bitan učinak u Uniji, što je moguće ako ih se promatra zajedno.

Kada je riječ o utvrđivanju postojanja bitnih učinaka unutar EGP-a također treba uzeti u obzir promjene u tržišnoj strukturi. U tom kontekstu nije samo istiskivanje konkurenata to koje može imati posljedice na strukturu tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu, nego je to i postupanje koje može oslabiti jedinog važnog konkurenta poduzetnika u vladajućem položaju na globalnoj razini. Prema tome, potencijalne učinke postupanja poduzetnika u vladajućem položaju koje se sastoji u tome da na globalnoj razini zapriječi svojem konkurentu pristup najvažnijim prodajnim kanalima treba smatrati bitnima zbog potencijalnih učinaka na strukturu učinkovitog tržišnog natjecanja na unutarnjem tržištu.

S druge strane, primjena osporavanih praksi u Uniji dovoljna je da se opravda nadležnost Komisije s obzirom na međunarodno javno pravo. U slučaju u kojem se zloraba vladajućeg položaja sastoji u odobravanju financijske pogodnosti kako bi se potaknulo klijenta poduzetnika u vladajućem položaju da diljem svijeta odgodi stavljanje na tržište određenog proizvoda opremljenog proizvodom svojeg konkurenta i u kojem je navedeni uvjet, kojem su podvrgnuta plaćanja koja odobrava taj poduzetnik, prema tome, njegov klijent trebao primjenjivati diljem svijeta, uključujući EGP, bilo bi neprirodno uzeti u razmatranje isključivo primjenu osporavanih praksi od strane samog poduzetnika u vladajućem položaju.

Naprotiv, valja također voditi računa o njihovoj primjeni od strane njegova klijenta. U tom kontekstu, činjenicu da se klijent poduzetnika u vladajućem položaju u određenom razdoblju suzdržao od prodaje određenog proizvoda u EGP-u treba smatrati primjenom neprikrivenog ograničenja.

(t. 236., 243., 244., 251., 252., 268., 270., 273.-275., 301., 305.-307.)

10. U okviru upravnog postupka u području tržišnog natjecanja, a u skladu s člankom 12. Uredbe br. 773/2004 o postupcima koje Komisija vodi na temelju članaka 81. i 82. UEZ-a, poduzetnik kojem je Komisija uputila obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku prekludiran je u pravu na saslušanje ako ga ne zatraži u roku određenom za podnošenje svojih pisanih očitovanja.

(t. 323.-326.)

11. Vidjeti tekst odluke.

(t. 350.-357., 623.)

12. U području tržišnog natjecanja načelna je obveza Komisije da odluči na koji način želi provesti istragu i koje dokumente treba prikupiti kako bi stekla što potpuniju sliku o predmetu. Stoga nema mjesta tomu da se Komisiji nametne obveza pribavljanja što je moguće više dokumenata kako bi se osigurali svi elementi koji mogu koristiti obrani.

Kada postoji zahtjev za pribavljanje određenih dokumenata, Komisija raspoláže određenim diskrecijskim prostorom pri rješavanju pitanja treba li pribaviti dokumente o kojima je riječ. Stranke u postupku ne raspolážu bezuvjetnim pravom na to da Komisija pribavi određene dokumente jer je na njoj, a ne na zainteresiranim poduzetnicima, da odluči o načinu na koji će voditi istragu u predmetu.

U određenim okolnostima može postojati obveza Komisije da pribavi određene dokumente na zahtjev poduzetnika koji je obuhvaćen istragom. Takva obveza Komisije treba, međutim, biti ograničena na iznimne situacije.

U tom je kontekstu potrebno dovesti u ravnotežu obvezu Komisije da brižljivo i nepristrano istraži slučaj i njezinu ovlast da odluči o načinu na koji želi provesti istragu i upotrijebiti svoje resurse ne bi li učinkovito osigurala poštovanje prava tržišnog natjecanja.

Stoga obvezu Komisije da pribavi određene dokumente na zahtjev poduzetnika treba, u najmanju ruku, podvrgnuti četirima kumulativnim uvjetima koji se navode u nastavku, uz uvjet da je zahtjev u tom smislu podnesen tijekom upravnog postupka.

Takva je obveza kao prvo uvjetovana time da je predmetnom poduzetniku doista nemoguće da sam pribavi dokumente o kojima je riječ ili da ih proslijedi Komisiji. Stoga je na poduzetniku o kojem je riječ da dokaže da je poduzeo sve korake kako bi pribavio te dokumente i/ili ishodio odobrenje za njihovo korištenje u istrazi Komisije.

Kao drugo, na zainteresiranom je poduzetniku da što je moguće preciznije odredi dokumente čije pribavljanje traži od Komisije, što iziskuje njegovu suradnju.

Kao treće, obveza Komisije da na zahtjev poduzetnika obuhvaćenog istragom pribavi određene dokumente podvrgnuta je uvjetu vjerojatnosti da je riječ o dokumentima od iznimne važnosti za obranu poduzetnika o kojem je riječ. Komisija raspolaze diskrecijskim prostorom pri odlučivanju o tome opravdava li važnost navodnih elemenata korisnih obrani njihovo pribavljanje i može, primjerice, odbiti zahtjev zato što se elementi koji mogu koristiti obrani odnose na pitanja koja nisu u središtu utvrđenja potrebnih za dokazivanje povrede.

Kao četvrto, Komisija može, među ostalim, odbiti zahtjev ako je opsežnost predmetnih dokumenata nerazmjerna u odnosu na važnost koju oni mogu imati u okviru istrage. U tom kontekstu Komisija ima slobodu uzeti u obzir, ako je potrebno, činjenicu da bi pribavljanje i analiza tih dokumenata mogli znatno usporiti istragu u predmetu. Komisija ima pravo staviti na vagu, s jedne strane, opsežnost zatraženih dokumenata i usporavanje istrage u predmetu koje njihovo pribavljanje i proučavanje može prouzročiti i, s druge strane, stupanj njihove možebitne važnosti za obranu poduzetnika.

(t. 360.-362., 371., 373.-378., 380., 382.)

13. U području tržišnog natjecanja, u sustavu rabata za isključivost i uz nepostojanje formalnog uvjeta isključive opskrbe Komisija ne povređuje načelo pravne sigurnosti kada uzima u obzir predviđanja klijenta poduzetnika u vladajućem položaju kako bi dokazala postupanje tog poduzetnika, pod uvjetom da ta predviđanja nisu nerazumna.

(t. 521.-523., 525.)

14. U okviru upravnog postupka u području tržišnog natjecanja, člankom 19. stavkom 1. Uredbe br. 1/2003 predviđeno je da Komisija može uzeti izjavu od svake fizičke ili pravne osobe koja pristane na davanje izjave u svrhu prikupljanja informacija koje se odnose na predmet ispitivanja. Člankom 3. Uredbe br. 773/2004 o postupcima koje Komisija vodi na temelju članaka 81. i 82. UEZ-uzimanje tih izjava podvrgnuto je poštovanju određenih formalnosti.

Međutim, područje primjene tih odredaba ne obuhvaća sva pitanja koja se odnose na predmet istrage koju Komisija vodi. Naime, potrebno je razlikovati formalno uzimanje izjava koje Komisija provodi na temelju navedenih odredaba od neformalnih ispitivanja.

Komisija raspolaze diskrecijskim ovlastima u pogledu odluke hoće li ispitivanje podvrgnuti formalnim zahtjevima iz članka 3. Uredbe br. 773/2004. Navedene se odredbe, prema tome, ne primjenjuju na sva ispitivanja koja se odnose na predmet istrage, nego samo na one slučajeve u kojima Komisija nastoji prikupiti informacije korisne kako optužbi tako i obrani, koje će kao dokazni elementi biti temelj za odluku kojom završava odnosnu istragu.

Ako Komisija namjerava u svojoj odluci upotrijebiti dokaz optužbe koji joj je podastrt tijekom neformalnog ispitivanja, ona ga mora učiniti dostupnim poduzetnicima koji su primili obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku, prema potrebi sastavljajući u tu svrhu pisani dokument koji će biti dio njezina spisa.

Komisija se, međutim, može poslužiti informacijama koje je prikupila tijekom neformalnih ispitivanja, osobito kako bi došla do čvršćih dokaznih elemenata, ne omogućujući pritom poduzetniku o kojemu je riječ da pristupi prikupljenim informacijama.

Načelo dobre uprave može, ovisno o osobitostima pojedinog slučaja, iziskivati obvezu Komisije da bilježi izjave koje prima tijekom ispitivanja i telefonskih razgovora. U tom pogledu, postojanje obveze Komisije da bilježi informacije koje prima tijekom ispitivanja odnosno telefonskih razgovora te narav i

doseg te obveze ovise o sadržaju tih informacija. Komisija je dužna voditi odgovarajuću dokumentaciju o glavnim aspektima predmeta istrage u spisu kojem predmetni poduzetnici mogu pristupiti. Takav zaključak vrijedi i za sve dokaze koji su od određene važnosti za predmet istrage te su s njim u objektivnoj vezi, neovisno o tome koriste li optužbi ili obrani.

(t. 613.-617., 619., 620.)

15. U području tržišnog natjecanja nema mjesta tomu da se utvrdi opće pravilo prema kojem izjava trećeg poduzetnika o postojanju određenog postupanja poduzetnika u vladajućem položaju nikada ne bi mogla, sama za sebe, biti dovoljna za dokazivanje činjenica koje predstavljaju povredu članka 82. UEZ-a. Utvrđivanje općeg pravila predstavlja iznimku od načela slobodne ocjene dokaza. U slučaju poduzetnika koji izjavljuje da je sudjelovao u zabranjenom sporazumu protivnom članku 81. UEZ-a takvo je pravilo opravdano jer poduzetnik koji je obuhvaćen istragom ili se pred Komisijom pojavljuje s ciljem korištenja imuniteta ili smanjivanja novčane kazne može biti sklon tomu da umanjí vlastitu odgovornost za počinjenje povrede i istakne odgovornost drugih poduzetnika.

Situacija je drukčija u pogledu izjava trećeg poduzetnika koji je načelno u ulozi svjedoka. Kada ne postoji dojam da treći poduzetnik ima bilo kakav interes da pogrešno optuži poduzetnika u vladajućem položaju, izjava trećeg poduzetnika u načelu može, sama za sebe, biti dovoljna za dokazivanje postojanja povrede.

(t. 722.-725.)

16. Vidjeti tekst odluke.

(t. 1564.-1591.)

17. Vidjeti tekst odluke.

(t. 1598.)

18. Kada je riječ o uvjetu prema kojem je povreda počinjena namjerno ili nepažnjom zbog čega može biti sankcionirana novčanom kaznom na temelju članka 23. stavka 2. Uredbe br. 1/2003, taj je uvjet ispunjen kada predmetni poduzetnik ne može ne znati za protutržišnu narav svojeg postupanja, bez obzira na to je li svjestan da povređuje pravila o tržišnom natjecanju iz Osnivačkog ugovora.

Poduzetnik je svjestan protutržišne naravi svojeg postupanja kada su mu poznati činjenični elementi koji opravdavaju kako utvrđenje njegovog vladajućeg položaja na dotičnom tržištu tako i ocjenu Komisije o zlorabi tog položaja.

Budući da su sudovi Unije u više navrata osudili prakse poduzetnika u vladajućem položaju koje su se sastojale u pružanju financijske pogodnosti uz uvjet isključive opskrbe, a ocjenu o protupravnosti praksi nazvanih „neprikrivenim ograničenjima“ nije moguće smatrati novošću, poduzetnik u vladajućem položaju koji primjenjuje takve prakse ne može ne znati za protutržišnu narav svojeg postupanja.

Čim se utvrdi da je poduzetnik u vladajućem položaju primjenjivao cjelokupnu protutržišnu strategiju i nastojao prikriti protutržišnu narav svojeg postupanja u pogledu svojih odnosa s pojedinim poduzetnicima, može se zaključiti da je povredu počinio u najmanju ruku nepažnjom.

(t. 1601.-1603.)

19. Vidjeti tekst odluke.

(t. 1609.-1612., 1643.)

20. Vidjeti tekst odluke.

(t. 1614., 1615., 1619.)

21. Sukladno članku 23. stavku 3. Uredbe br. 1/2003, pri određivanju iznosa novčane kazne, osim težine povrede, treba uzeti u obzir i njezino trajanje. U tom kontekstu, stvarni učinci povrede na tržište u načelu nisu obvezatan element, nego samo jedan od onih relevantnih za ocjenu težine povrede i za određivanje iznosa novčane kazne. K tomu, pri određivanju iznosa novčane kazne elementi koji se odnose na predmet određenog postupanja mogu imati veću važnost od onih koji se odnose na njegove učinke.

Kada, vodeći računa o težini povrede, utvrđuje udio vrijednosti prihoda od prodaje, sukladno točki 22. Smjernica o metodi za utvrđivanje novčanih kazni koje se propisuju u skladu s člankom 23. stavkom 2. točkom (a) Uredbe br. 1/2003, Komisija nužno ne mora nepostojanje stvarnih učinaka uzeti u obzir kao olakšavajuću okolnost ako navedeni udio opravdavaju drugi elementi koji mogu utjecati na ocjenu težine povrede.

Suprotno tomu, ako Komisija smatra potrebnim uzeti u obzir stvarne učinke povrede na tržište kako bi taj udio povećala, mora ponuditi stvarne, vjerodostojne i dostatne indicije koje će omogućiti ocjenu stvarnih učinaka koje je povreda mogla imati na tržišno natjecanje.

(t. 1622., 1624., 1625.)